

Verso

Irodalomtörténeti folyóirat

Verso
Irodalomtörténeti folyóirat
2026/1

Szakmai védnökök
Bartók István
Jankovits László
Nagy Imre

Szerkesztők
Bozsoki Petra
Kucserka Zsófia
Laczkó András
Pálffy Eszter
Pap Balázs
Szatmári Áron

Az idegen nyelvű rezümék nyelvi lektora
Maczelka Csaba

Tördelőszerkesztő
Pap Balázs

Borítóterv
Simor Kamilla

ISSN 2630-8479

Felelős kiadó a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi
Tanszék vezetője (7624 Pécs, Ifjúság útja 6.)

szerk@versofolyoirat.hu

TARTALOM

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

HAJDU ILDIKÓ

Auktorolvasás a jezsuita gimnáziumokban a 17. század derekán

Források Gyöngyösi István és Esterházy Pál retorikai műveltségéhez 9

KUCSERKA ZSÓFIA

Barátság és didaxis a *Fanni'* hagyományaiban 59

KRITIKAI LAPOK

LENGYEL IMRE ZSOLT

Derű és árny – avagy: kik voltak a Wohl nővérek?

Mészáros Zsolt, *Irodalom, sajtó, szalon a 19. század végén: A Wohl nővérek munkássága*, Bp., Ráció, 2025. 77

LACZHÁZI GYULA

Murányra fel!

Pálffy Eszter, *Századok szerelme: A murányi várfoglalás története és Széchy Mária alakja a 17–19. századi magyar irodalomban*, Bp., Reciti, 2024 (Irodalomtörténeti füzetek, 191). 87

FILLÉRTÁR

LENGYEL RÉKA

Egy kiadatlan verses enciklopédia a reformkori magyar tudományos nyelv peremén

Jacques Delille *Les Trois Règles de la nature*-je Sebestyén László fordításában 95

Sebestyén László: *[Előljáró Beszéd]* (Közzéteszi Lengyel Réka) 107

LUKÁCS LAURA KLÁRA

Kötélverőnő karddal

Louise Labé levele a lyoni hölgyekhez 119

Louise Labé M. C. D. B. L.-nak (Lukács Laura Klára fordítása) 129

LOVAS BORBÁLA

Mária Terézia és Körmöczi József

Egy unitárius halotti búcsúztató a katolikus uralkodó emlékére 131

Körmöczi József 1781-ben, az ádamosi unitárius templomban elmondott halotti búcsúztatója

Mária Terézia halála alkalmából (Közzéteszi Lovas Borbála) 139

A tanulmányok összefoglalói / Abstracts 151

A lapszám szerzői 153

Lukács Laura Klára

Kötélverőnő karddal

Louise Labé levele a lyoni hölgyekhez

„Louise Labé szép asszony volt és nagy költő.” – kezdi utószavát szonettjeinek fordítója, Lányi Viktor.¹ Az irodalomtörténeti hagyomány mendemondáiból szemezgetve megjegyzi: „[é]letrajza, bár nemrég regényformában is megírták, csak tökéletlen lehet. Imaginárius arcképét azonban jól meg tudjuk rajzolni költeményei alapján.”² Erre tett kísérletet Lányi a fordításkötet utószavában, mondván, hogy Louise Labé szonettjei „valóságos lírai regényt adnak”, és „egy igazi nő természetes, gyöngéd és néha féktelen szívhangjai dobbannak ki belőlük”.³ Minduntalan Labé „telivér asszonyi melegségét”, az élettörténetét és költészetét is átjáró szerelmet hangsúlyozza. A legfrissebb magyar nyelvű francia irodalomtörténet egyetlen mondatba sűríti munkásságát: „[s]zenvedéllyel átitatott elégiákban és szonettekben énekli meg az élet örömeit vagy éppen a szerelmi bánatot.”⁵ Louise Labét tehát a mai napig ugyanazzal a szemmel nézi a magyar recepció: szerelmes költőnőnek tekinti. Róla alkotott „imaginárius arcképünket” árnyalja, ha műveit megjelenésük és befogadásuk elsődleges kontextusaiban⁶ olvassuk. Ezért a magyar nyelvű olvasók figyelmébe ajánlom Louise Labé saját műveihez (*Euvres*)⁷ írt kísérőlevelét.⁸

Louise Labé egy hétkyerekes kötélverőcsaládban látta meg a napvilágot,⁹ va-

1 LÁNYI Viktor, *Utószó* = Louise LABÉ, *Szerelmes szonettek*, ford. LÁNYI Viktor, Bp., Új Idők, 1943, 55–60.

2 *Uo.*, 59.

3 *Uo.*

4 *Uo.*, 55.

5 PALÁGYI Tivadar, *A kiteljesedett reneszánsz irodalom* = CSEPPENTŐ István, DÉVÉNYI Levente, HORVÁTH Krisztina, KALMÁR Anikó, MAÁR Judit, PALÁGYI Tivadar, TÓTH Réka, *A francia irodalom története*, szerk. MAÁR Judit, Bp., ELTE, 2011, 136–152, 137.

6 TAKÁTS József, *Nyolc érv az elsődleges kontextus mellett* = T. J., *Ismerős idegen terep: Irodalomtörténeti tanulmányok és bírálatok*, Bp., Kijárat, 2007, 78–91.

7 LOUISE LABÉ, *Euvres de Louise Labé Lionnoize*, Lyon, Jean de Tournes, 1555, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b86095588>.

8 Louise Labé levele a magyar irodalomtörténetben nem ismeretlen. Szokás párhuzamként említeni Telegdi Kata verses leveléhez (1596), lásd pl. JANKOVICS József, KŐSZEGHY Péter, *Kisvárdai viszonyok: Telegdi Kata verses levele* = *MONOKgraphia: Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára*, szerk. NYERGES Judit, VERŐK Attila, ZVARA Edina, Bp., Kossuth, 2016, 305–336, 305; Labé levelének kommentárja olvasható egy 1916-os doktori értekezésben: SZÖGYÉN Jolán, *Louise Labé: adalékok a költőnő életéhez és műveihez*, Bp., Grill, 1916, 46–49.

9 Az életrajzot és a művek megjelenésének idejét illetően François Rigolot-ra támaszkodom: François RIGOLOTT, *Chronologie* = Louise LABÉ, *Œuvres complètes: Sonnets-élégies, débat de Folie*

lamikor 1516 és 1523 között, Lyon hatvanezer fős városában¹⁰ – összehasonlításképpen: Párizs százezer fős volt ekkor. Minden felnőtt lyoni nő (aki nem volt apáca) házasságban élt, két-három évenként pedig gyereket szült. Louise Labé szintén hozzáment egy kötélverőhöz, azonban nekik nem lett gyerekük. A városi nők dolgoztak, ezért számukra a házasság, a vele járó anyai feladatok és gazdasági függés miatt, inkább kitettséget jelentett, mint biztonságot, így férjük halála esetén negyvenéves koruk körül a legtöbben már nem házasodtak újra. Louise Labé sem tette, amikor 1555-ben özvegyen maradt: Lyon közelében, Parcieux-ben birtokot vásárolt, feltételezett szeretői közt pedig volt költő és firenzei bankár is. 1566-ban halt meg. Végrendeletében vagyonát családjára és olyan lányokra hagyta, akiknek nem volt hozományuk.¹¹

A nők gazdasági tevékenységükkel anyagi önállóságra tettek szert, és a tény, hogy dolgoztak, azt is jelentette, hogy nem kizárólag az otthon privát terében éltek. A tehetős családok gazdaságai felügyelték a birtokon zajló termelőtevékenységet, a kereskedőcsaládokban üzletvezetéssel, eladással foglalkoztak. Az iparoscsaládokban férjeik, a szövő-, hentes- és nyomdász mesterek munkáját segítették, így főleg a textil-, bőr- és élelmiszerszakmákban dolgoztak. Louise Labé ragadványneve, a Belle Cordière („Szép Kötélverőnő”), utal iparosszármazására, de nem jelenti, hogy maga is dolgozott volna e szakmában.

A 16. századi Lyonban virágzott a nyomdaipar.¹² Ez az egyik, ha nem a legfontosabb tényező, amely a korabeli jómódú vagy előkelő nők írni-olvasni tanulását elősegítette: a városi elit körében elterjedt egyrészt a „tanult nő” ideálja, a nők nyomtatásban megjelent művei¹³ hatására, másrészt a keresztény humanizmusnak a nők oktatását támogató nevelési programja is. Ennek köszönhetően leányaik zárdai iskolákban vagy házitánítótól anyanyelvi oktatást, latint, olaszt, zenét és számtant tanulhattak. Ezzel szemben a városi társadalom középrétegében kinevelték a nőket, ha olvasni tanultak, és az írástudó nők száma mindig alacsonyabb maradt, mint

et d'Amour, éd. François RIGOLOT, Párizs, Flammarion, 1896, 269–277. A levélfordítást Rigolot átiratának és a levél angol–francia kétnyelvű kiadásának felhasználásával készítettem. Louise LABÉ, *Complete Poetry and Prose: A Bilingual Edition*, ed. Deborah LESKO BAKER, trans. Deborah LESKO BAKER, Annie FINCH, Chicago/London, University of Chicago Press, 2006, 42–45.

10 A 16. századi nők lyoni helyzetének részletes, adatokkal és példákkal illusztrált bemutatásáért lásd Natalie Zemon DAVIS, *Társadalom és kultúra a kora újkori Franciaországban*, ford. CSABA István, ERDŐSI Péter, Bp., Balassi, 2001, 73–77.

11 Louise LABÉ, *Testament* = L. L., *Œuvres complètes*, i. m., 205–213.

12 A 16. századi lyoni nyomdakultúráról bővebben lásd Natalie Zemon DAVIS, *Sztrájk és üdvösség Lyonban* = N. Z. D., *Társadalom és kultúra...*, i. m., 19–30; Uő, *A könyvnyomtatás és a nép* = N. Z. D., *Társadalom és kultúra...*, i. m., 169–198. A magyarországi nyomda- és könyvtörténetre is hatással volt, hogy a 16. század második felében egy lyoni könyvkereskedő vetette meg a lábát Kassán: SELÁF Levente, *Johannes Galenus, egy lyoni könyvkereskedő vetette meg a lábát Kassán* = /HI70/Tanítványok: Tanulmányok Horváth Iván 70. születésnapjára, szerk. BARTÓK Zsófia Ágnes, BOGNÁR Péter, MARÓTHY Szilvia, Bp., Q.E.D., 2018, <http://hi70.hu/2018/03/27/selaf/>.

13 A 16. századi Franciaországban a női néven publikáló szerzők száma kb. 44–60. Michèle CLÉMENT, *Nom d'auteur et identité littéraire : Louise Labé Lyonnaise. Sous quel nom être publiée en France au XVIe siècle ? Réforme, Humanisme, Renaissance*, 70(2010), 73–101, 74–75, https://www.persee.fr/doc/rhren_1771-1347_2010_num_70_1_3098.

az írástudó férfiaké – bár a gazdasági fellendülés és a könyvnyomtatás megjelenése mindkét nem körében egyformán növelhette volna az olvasni tudók arányát.¹⁴ Louise Labé családja e középrétegbe tartozott: különféle iparosok, kötélverők, hentesek, borbélyok alkották. Felmenői közt vannak írástudó és írástudatlan nők is: nevelőanyja, Antoinette Taillard, írástudatlan.¹⁵ Louise Labé mégis megtanult írni és olvasni, talán a La Déserte kolostor nővéreitől. Jean de Tournes lyoni nyomdájában, ahol Louise Labé verseit kiadták, az előző évtizedben már más (igaz, előkelő) nők írásait is kinyomtatták: a Maurice Scève tanítványaként és műzsájaként elhíresült Pernette du Guillet versei (*Rymes*, 1545)¹⁶ és Navarrai Margit vallásos költeményei, drámaszövegei is itt jelentek meg (*Marguerites de la Marguerite des princesses*, 1547).¹⁷ Bár Louise Labé Lyonban, a francia nyomdaipar fővárosában élt, ahol nők írásait is kinyomtatták, életének történeti és társadalmi kontextusából nem egyértelmű, hogyan vált írástudó nővé, sőt írásait publikáló költővé.

A 16. századi Itáliában a reneszánsz korszellemre jellemző individualizmus nemtől függetlenül teret engedett néhány kiemelkedő nőegénységnek, akiket Simone de Beauvoir *A második nem* történeti fejezetében felsorol.¹⁸ „Lyon már ekkor valósággal olasz város”¹⁹ – írja Rónay György a francia reneszánszról, így nem kizárt, hogy Louise Labé népszerűségének is ugyanez a korszellem kedvezett. Mindenesetre a *Harmadik elégiában* ifjúkori önmagát Matteo Maria Boiardo és Lodovico Ariosto Orlando-költeményeinek harcos nőalakjaihoz hasonlítja: „Ha akkor lát fegyverben valaki / dárdát vetni, lándzsát hajítani, / büszkén helytállni harcban és csatában, / lovat ugratni, sarkantyúzni bátran, / Bradamanténak nézett volna tán, vagy / Marprisának, híres Roger hugának.”²⁰ Az irodalomtörténeti legendárium szerint a lovagság itt nem csak metafora: Louise Labé tudott vívni és lovagolni, sőt 1542-ben „capitaine Loys” álnéven részt vett egy perpignani lovagi tornán.²¹ Akár igaz, akár nem, e történet és az átöltözés már saját korában meghatározta a költő nyilvános személyiségének kialakítását, és imázsának máig része maradt.

Mindez jól látható egy portréján, amelyen Nicolas Denisot (1515–1559) Jeanne d’Arcként örökítette meg.²² Az ábrázolt nőalak csinos cseresznyeajkai, íves szemöl-

14 DAVIS, *Társadalom és kultúra...*, i. m., 76–77.

15 Uo., 77, 86.

16 Pernette DU GUILLET, *Rymes de gentile, et vertueuse dame D. Pernette du Guillet Lionnoise*, Lyon, Jean de Tournes, 1545, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8609525w>.

17 Marguerite de NAVARRE, *Marguerites de la Marguerite des princesses, tresillustre royne de Navarre*, Lyon, Jean de Tournes, 1542, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b86095677>.

18 Simone de BEAUVOIR, *A második nem*, Bp., Gondolat, 1972, 134.

19 RÓNAY György, *A francia reneszánsz költészete: Tanulmány és műfordítások*, Bp., Magvető, 1956, 16.

20 Louise LABÉ, *Harmadik elégia*, ford. RÓNAY György = L. L., *Szerelmes szonettek*, Bp., Helikon, 1969, 19–23, 20.

21 Az álnévről és a lovaglásról bővebben lásd Antoine du VERDIER, *La bibliothèque d’Antoine du Verdier*, Lyon, Barthélémy Honorat, 1585, 822, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k53085x>. A lovagi tornán való részvétellel kapcsolatosan Rigolot feltételes módon fogalmaz, azaz a tényhez kétség férhet. RIGOLOT, i. m., 270.

22 Nicolas DENISOT, *Portrait de Louise Labé en Jeanne d’Arc*, karton, gouache, 22 x 14,5 cm.

döke, nyílt tekintete, vékony, merész metszésű orra, ovális arca, előreugró járomcsontjai, kicsiny, kecses fülkagylója, azaz tökéletes szépsége elárulja, hogy e portré nem valódi modell után készült. A vörös-arany hullámokban szabadon leomló, derékig érő hajtömeg csak ráerősít, hogy egy reneszánsz Venust látunk. Fején tollas, királykék kalap, rajta csillagalakú csat, benne öt igazgyöngy. Finom, fehér, fodros gallérú inget visel a fémpancél alatt. Derékig hiánytalan harci öltözetben van, de deréktól lefelé a kalaphoz illő bársonyszoknyája súlyos, merev redőkben hull alá: felül harcos, alul nő. Bal kezét hetykén csípőre rakja, míg jobbajával egy vívótört tart függőlegesen a teste mellett, hegyét égnek szegezve. Bár a markolatot erősen szorítja, kisujját enyhén elemeli. Ahogy csinos arca, az eltartott kisujj is mutatja, hogy a harci dísz csak álruha. Akit látunk, nő; de a festő nem a megszokott módon ábrázolta: nyoma sincs kiskutyának, papagájnak, imakönyvnek, erszénynek, kesztyűnek, ékszernek vagy hajcicomának, mint a korabeli női portrékon. Szilárd kiállása, lapos mellkasa, egyenes gerince, kardot tartó, erős jobb karja, tiszta, érdelemmentes arca, nyílt, távolba néző szemei pedig mind férfiasnak tekintett tulajdonságokat, belső fegyelmet, kibillenthetetlen egyensúlyt, nyugalmat, magabiztosságot és mindebből fakadó derűt sugallnak. Louise Labé tehát nő, miközben hol egy lovag, hol egy szerelmes költő férfiszerepében tetszeleg. A szexuális inverzió, vagyis a nemi szerepek felcserélése elterjedt játék volt a kora újkori Európa irodalmában, művészetében és ünnepein.²³ E portré azonban jól mutatja, hogy a legtöbb *virago*, azaz harcias virtusban, bátorságban és szűziességben jeleskedő férfias nő²⁴ ismét csak egy újabb fajta Venus, a férfivágy tárgya lett.

Az *Euvres* végén világgossá válik, hogy Labé nemcsak a *virago*-szerepet, hanem megszólalásmódját – a szonettet – is a kor konvencióinak megfelelően választotta meg. Műveihez mintegy függelékképpen *Escriz de divers poëtes, a la louenge de Louize Labé Lionnoize* („A lyoni Louise Labé dicsérete, különböző költők tollából”) címen egy dalokból, rondókból, ódákból, madrigálokból és szonettekben álló görög, latin, francia és olasz nyelvű, szerelmi témájú szövegegyüttest csatoltak. „Louise Labé poétáit” nem sikerült teljes bizonyossággal azonosítani, de a feltételezett szerzők közt illusztris nevek is szerepelnek: Jean-Antoine de Baïf, Clément Marot és Pontus de Tyrad, a Pléiade tagjai, valamint olyan neoplatonista költők, mint Claude de Taillemon vagy Maurice Scève. Az égi és földi szerelmet összezavaró általános petrarkizmus²⁵ közepette e szövegekből téves lenne életrajzi következtetéseket levonni, azaz

23 Natalie Zemon DAVIS, *A nők felülkerekedése* = N. Z. D., *Társadalom és kultúra...*, i. m., 117–138.

24 Uo., 124.

25 Petrarca francia reneszánsz költészetre tett hatásáért lásd magyarul RÓNAY, i. m., 52–72, 93–101. A 16. század első felében készültek Petrarca szonettjeinek első francia fordításai (*Triomphes*, Lyon, 1531), és Maurice Scève megtalálta Laura sírját Avignonban (1533). A fordításokról bővebben: Riccardo RAIMONDO, *Le Phenix Poëte et les Alouêtes: Traduire les Rerum vulgarium fragmenta de Pétrarque en langue française (XVIe-XXIe siècle): histoires, traditions et imaginaires*, Brüsszel, P.I.E.-Peter Lang S.A., 2022 (Destini incrociati, 17), <https://www.peterlang.com/document/1114383>; a sír megtalálásáról: Daniel MAIRA, *La découverte du tombeau de Laure entre mythe littéraire et diplomatie*, *Revue d'Histoire littéraire de la France*, 2003/1, 3–15.

nem lehet megtudni belőlük, kivel volt Louise Labé szeretői viszonyban. Ehelyett érdemes az *Euvres* és az *Escriz* együttes kiadására a lyoni költők kollektív játékának dokumentumaként tekinteni: Louise Labé és poétái közös szonettszövésének gyűjteményeként. A tény, hogy szonettjeire válaszként a lyoni költők szonettekét írtak, és ezeket csatolták az életműkiadáshoz, bizonyítja, hogy a korabeli lyoni irodalmi mező befogadta, sőt nyilvánosan részeként ismerte el Louise Labét mint költőt.

Talán meglepő, hogy Louise Labé neve azóta sem tűnt el az irodalomtörténetek sodrában, sőt nőként kimagaslik, ráadásul nem pusztán úgy, mint „váratlan látvány”, eredeti tehetségű, furcsa, bogaras, de tulajdonképp inadekvát író nő,²⁶ hanem a férfiakkal egy vonalban, úgy, mint „a szenvedélyes asszonyköltő, kinek szonettjei a szerelmi költészet nagy emlékei közé tartoznak”.²⁷ Általában a petrarcai szonettet eredeti módon, formailag is átalakító Maurice Scève mellett jelenik meg, nemcsak azért, mert nagyjából azonos időben és helyen éltek, és hasonló költészeti programot valósítottak meg, hanem azért is, mert egyikük sem volt a kor Lyonjának irodalmi életét uraló Pléiade tagja. Nyoma sincs rajtuk a költőcsoportra jellemző tudálékoságnak, a kidolgozott, simulékony, elegáns stílusnak és a burkolt erotikának. Bár mindketten visszanyúlnak a petrarcai hagyományhoz,²⁸ egyúttal ki is mozdulnak a korabeli petrarkizmus kliséiből: a Labé költészetében megénekelte szenvedély „egy valóban átértzett és nemcsak petrarkizáló szenvedély benyomását kelti”.²⁹ Kifejezőmódját a nyelv közvetlensége jellemzi („Baise m’encor, rebaise moy et baise”),³⁰ amelyhez sajátos szenzibilitás, bonyolultság és, ahogy Scève kapcsán Hauser Arnold írta, „az érzéki átszellemítése és a szellemi érzékivé tétele”³¹ társul. Hauser szerint ez a fajta írás a harcos, nyelvújító, iskolaszerű és szinte izmusként működő Pléiade

26 Mint a *Saját szoba* farkatlan macskája (Virginia Woolf, *Saját szoba*, Bp., Európa, 1986, 17.), vagy Samuel Johnson metaforája (idézi: BEAUVOIR, *A második nem*, i. m., 137.): „Sir, a woman’s preaching is like a dog’s walking on his hinder legs. It is not done well; but you are surprized to find it done at all.” („Uram, egy prédikáló nő olyan, mint a hátsó lábain járó kutya. Nem jól csinálja; de meglepő, hogy egyáltalán képes rá.”) Johnstont idézi: James Boswell, *The Life of Samuel Johnson*, 1791, <https://www.gutenberg.org/files/1564/1564-h/1564-h.htm>.

27 Szerb Antal, *A világirodalom története*, kiad., jegyz., utószó PÁLFY Eszter, Bp., Magvető, 2021, 259.

28 Louise Labé petrarcai hagyományhoz való viszonyáról lásd Deborah Lesko BAKER, *Louise Labé’s Conditional Imperatives: Subversion and Transcendence of the Petrarchan Tradition* = Louise Labé 2005, eds. Béatrice ALONSO, Éliane VIENNOT, St. Etienne, PUSE, 2004 (*L’école du genre*, 1), 133–150, https://www.persee.fr/issue/ecoge_1772-5496_2004_ant_1_1.

29 SZÖGYÉN, i. m., 47.

30 „Csókolj meg újra, még egyszer, no még!” Louise LABÉ, *Tizennyolcadik szonett* = LABÉ, *Szerelmes szonettek* (1943), i. m., 41; vagy „Csókolj még”, Uő, *XVII. szonett*, ford. SZABÓ Lőrinc = LABÉ, *Szerelmes szonettek*, (1969), i. m., 43. Bár a vers folytatásából kiderül, hogy csókváltásról van szó, a *baiser* szó kétértelmű (volt már a középfraanciaiban is), vulgáris kifejezésként a szexuális aktusra vonatkozik.

31 HAUSER Arnold, *A modern művészet és irodalom eredete: A manierizmus fejlődése a reneszánsz válsága óta*, ford. GÖRÖG Livia, Bp., Gondolat, 1980, 409.

32 Szerb Antal szerint a Pléiade csoportoszerű fellépése, a tény, hogy művészeti gyakorlatuk elméleti megalapozását közreadják (Du Bellay, *La Défense et illustration de la langue française*, 1549), valamint megvetésük a korábbi írók és a köznép iránt hasonló a huszadik századi avantgárd „-izmusainak” fellépéséhez. Szerb Antal frappánsan így foglalja össze a Pléiade törekvéseit:

költőie helyett inkább a tágabb, nem-lyoni francia manierizmus „libertinus költőinek”³³ (Théodore Agrippa d’Aubigné, Tristan L’Hermite, Jean de Sponde és Téophile de Viau) munkásságával rokonítható.

Hogy miben más Labé szonettköltészete, mint a Pléiade tagjaié, alaposabb elemzést érdemelne. Hogy egy lényegi különbségre fény derüljön, elég csak beleolvasni a már említett *Harmadik elégiába*, ahol rögtön szembetűnik, hogy Louise Labé, bár nő, verseiben nem a szerelem passzív tárgyaként, hanem aktív alanyaként lépett fel: a petrarcai hagyományban agyonhasznált Daphné-mítosz (nim)fája helyett a költőisten szerepéből beszélt. Szonettjeivel átírta a petrarkista szerelem szcenárióját, amely hagyományosan „egy vágytól úzótt (férfi) szerelmest és a szerelemtől menekülő nimfát”³⁴ jelentett. Labé elhagyta a petrarcai szerelemkoncepcióban a nőknek kijelölt helyet – Daphné helyét –, sőt, felvette a férfiaknak kijelölt költőszerepet – Apolló helyét. Ismét átöltözött, és ahogy lovagi páncéljával, az Apolló-jelmezzel is nagy sikert aratott: „Kölcsönzött szívesség kellett Laurának, / hogy bájait éltetve szerezzon hírnevet; / míg Louise, kinek szépsége éppoly híres, / tollal sokkal nagyobb megbecsülést szerzett magának”³⁵ – írják poétái. Louise Labé mesterien megírt szonettjeivel és a nemi szerepek megfordításával érte el, hogy a korabeli Lyon nagyra tartotta mint költőt.

Az *Euvres* kísérőlevele alapján költői munkásságát nem kizárólag a hírnév megszerzése motiválta, hanem hogy rávegye női olvasóit a „tanulmányok folytatására” és az írásra. Labé hangsúlyozza, hogy olvasói közösségének részét képezik nőtársai; a dedikációs levélben női pártfogót választ, és nőket szólít fel az olvasásra és az írásra: címzettje Labé barátnője és pártfogója, Clémence de Bourges, de a levélben több helyen, majd a kötetben több versben³⁶ is szerepel a többes számú „lyoni hölgyek”, „asszonyok” megszólítás. Nem olyan módon számol a női olvasókkal, mint a petrarkizáló szonettköltők általában – tehát nem mint az írást lehetővé tevő múzsa, kitüntetett, de passzív olvasó, és volt, jelenlegi vagy leendő szerető –, hanem úgy, mint leendő szerző: azért ír nekik levelet, hogy műveit olvasva maguk is vállalkozzanak az írásra. A szonetteket a levél kontextusában, és elképzelve azok nők általi befogadásának helyzetét, már aligha lehet kizárólag egy szerelmi kapcsolat keretében szemlélni: a befektetett munka nem egy szerelmes kegyeinek elnyerésére irányul, hiába vizionálja ezt a vershelyzet.

Levele elhelyezi életművét a *querelle des femmes*,³⁷ azaz a francia irodalomtörténet Rózsaregény óta tartó nővitájának horizontján: remek példa rá, hogy a kora „nem latinul kell írni, hanem franciául, de úgy, hogy előbb elfelejtünk mindent, amit előttünk franciául írtak”, vagy „Új Hellast, francia földön.” SZERB, i. m., 260.

33 KALMÁR Anikó, *A barokk költészet* = CSEPPENTŐ, i. m., 172–195, 189–195.

34 BÉNYEI Tamás, *Daphne átváltozásai*, Ókor, 2013/3, 32–45, 35.

35 „Laure ut besoin de faveur empruntee / Pour de renom ses grâces animer ; / Louïze, autant en beauté reputée, / Trop plus se fait par sa plume estimer” *Aus poètes de Louïze Labé* = LABÉ, *Œuvres complètes...*, i. m., 141.

36 Pl. „Ha olvassátok majd, lyoni hölgyek, / ezt a szerelmes gonddal teli könyvet”. *Harmadik elégia*, ford. RÓNAY György = LABÉ, *Szerelmes szonettek*, (1969), i. m., 19; „Ne vessetek meg érte, asszonyok, / hogy szerettem”. *XXIII. szonett*, ford. LÁNYI Viktor = Uo., 49.

37 A nővitáról magyarul: RÓNAY, i. m., 54–55; BEAUVOIR, *A második nem*, i. m., 132–134;

újkori író nők azzal, hogy írni kezdtek, a nemükről szóló vitába szóltak bele; tehát szerzői szerepüket felöltve harcha indultak. Ahogy Christine de Pizan a *Cité des dames*-mal (1405), az arisztotelészi–Szent Tamás-i hagyomány súlya alatt többen is³⁸ az *exemplum* egyszerre retorikai és pedagógiai eszközhöz folyamodtak: érdemes nők példáit sorolták, hogy hirdessék és védelmezzék nemük értékeit. Louise Labé is csatlakozhatott volna ehhez a hagyományhoz, de nem tette. Ahogyan kísérlőlevelében mondja, ő példamutatás helyett int, tanácsot osztogat. Ez más stratégia, mint a példatáré. Cselekvésre szólítja fel a nőket: olvassanak, tanuljanak, írjanak – a maguk és a közjó érdekében. Fejben tartva, hogy „[a] nők társadalmi helyzetének alakulása nem folyamatos evolúció”,³⁹ érdemes a régi korok irodalmát a jövő tudása nélkül értelmezni. Mégis, ahogy Denise Riley felhívja rá a figyelmet, a feminista küzdelmeknél, a felvilágosodásnál és az emberi jogoknál évszázadokkal korábban „[a kora újkori író nők] bizonyonnyal erősen tudatában voltak annak, hogy ha be akarnak lépni az emberiség soraiba, meg kell fogalmazniuk követeléseiket, mégpedig úgy, hogy bemutatják szellemi képességeiket”.⁴⁰ Louise Labé *canzoniere*-je a lovagi tornához hasonló erődemonstráció: lám, mire képes egy lyoni kötélverő lánya, rímekben és műveltségben vetekszik a Pléiade csillagaival.

A *querelle des femmes* jellemző motívuma a nemek közötti versengés, amely Louise Labé levelében is megjelenik. A nemek vetélkedésének motívuma jelen van Pernette du Guillet *Rymes*-ének lyoni hölgyekhez címzett szerkesztői kísérlőlevelében is. Utóbbi levél szerzője a szerkesztő, Antoine du Moulin, aki azt állítja, a fiatalon meghalt költő férjével azért adják közre Pernette du Guillet műveit, hogy

„ezek arra indíthassák néhányukat [hölgyek], akár itt [Lyonban], akár másutt, hogy lelkesedjenek a tanulmányok iránt, azért, hogy részesüljenek e nagy és örök hírnévben, amelyet az itáliai hölgyek mára már megszereztek, olyannyira, hogy isteni írásaik mellett elhalványul számos tudós férfi fénye”.⁴¹

Louise Labé *Débat de Folie et d'Amour* című dialógusát a nővita keretében értelmezi: Béatrice ALONSO, *Le Débat de Folie et d'Amour de Louise Labé (1556), une utopie paradoxale au cœur de la Querelle des Femmes = Revisiter la « querelle des femmes »*. *Discours sur l'égalité/inégalité des sexes, de 1400 à 1600*, eds. Armel DUBOIS-NAYT, Nicole DUFOURNAUD, Anne PAUPERT, St Etienne, PUSE, 2013 (L'École du genre, 11), 121–135, www.persee.fr/issue/ecoge_1952-2568_2013_act_11_1.

38 A nőtörténetírás az erényes asszonyok rövid életrajzaiból álló gyűjteményekkel kezdődik. Natalie Zemon DAVIS, „Nőtörténelem” átalakulóban: az európai helyzet = *Van-e a nőknek történelmük?*, szerk. Joan WALLACH SCOTT, ford. GRESKOVITS Endre, Bp., Balassi, 2001, 95–125, 95.

39 BEAUVOIR, *A második nem*, i. m., 120.

40 DENISE RILEY, *Van-e egy nemnek történelme? = Van-e a nőknek történelmük?*, i. m., 27–45, 39–40.

41 Eredetileg: „quelles pourront inciter quelcune de vous, ou d'ailleurs, et l'animer aux lettres, pour participer de ce grand et immortel los, que les Dames d'Italie se sont aujourd'hui acquis, et tellement, que par leurs divins escriptz elles ternissent le lustre de maintz hommes doctz”. A fordításhoz a következő francia–angol kétnyelvű kiadást használtam: Pernette DU GUILLET, *Complete Poems: A Bilingual Edition*, ed. Karen SIMROTH JAMES, trans. Marta RIJN FINCH, Toronto, Iter, Centre for Reformation and Renaissance Studies, 2010 (The Other Voice in Early Modern Europe: The Toronto Series, 6), 84.

Ez a részlet egyrészt követendő példaként állítja be a művelt olasz nőt, azaz terjeszti a művelt nő humanista ideálját, másrészt a tudomány olyan verseny terepeként tűnik fel benne, ahol a kivételesen jól író nők felülkerekedhetnek a férfiakon. Louise Labé viszont nem a reneszánsz Itália különleges tehetségű, ragyogó nőgyéniségeinek példájával kívánta meggyőzni olvasóit. A férfiakkal való versengést nem egy-egy bajnok feladatának tekintette ugyanis, hanem a közjó érdekében elvégzendő és az egész női nem számára kirótt feladatnak:

„Ezzel nemünk hírnevének öregbítése mellett a köznek is szolgálatot teszünk, mert a férfiak több fáradsággal és munkával vetik majd bele magukat a nemes tudományokba, attól félve, hogy szégyenben maradnak, mert a nők, akiknél mindig szinte mindenben feljebb valónak hittek magukat, megelőzhetik őket.”

Bár érvelésük eltérő, mindkét levél a nemek közti versengés motívuma mentén igyekszik a nők önművelését előmozdítani, amely a nőpártiak legfőbb követelése volt a *querelle des femmes* során.⁴²

Az Antoine du Moulin levelében említett „itáliai hölgyek” az olasz reneszánsz kiemelkedő nőgyéniségei lehettek, akiknek a többsége – írja Simone de Beauvoir – kurtizán volt,⁴³ ahogyan talán Louise Labé is.⁴⁴ Tullia d’Aragona, Imperia Cognati, Veronica Franco, Isabella de Luna, Catarina di San Celso és Gaspara Stampa példája mutatja, hogy ez úton többen is anyagi függetlenséghez és olyan erkölcsi szabadsághoz jutottak, amely lehetővé tette, hogy irodalmi és filozófiai tanulmányokat folytassanak, művészeket pártfogoljanak, sőt, akár maguk is írjanak. E példákra visszafutatható Louise Labé levelének első érve is, azaz hogy a nők tanulmányokba fektetett erőfeszítéseit, szerzői próbálkozásait – a férfiakkal való versengés összefüggésében – dicsőség és megbecsülés koronázhatja:

„És ha valamelyikünk a tudományban olyan fokot ér el, hogy gondolatait írásba foglalja, tegye azt nagy alapossággal és ne vesse meg a hírnevet. Inkább azzal szerelkezzék fel, mint láncokkal, gyűrűkkel és pompás ruhákkal: ezeket nem tarthatjuk igazán magunkénak, csak a

42 BEAUVOIR, *A második nem*, i. m., 133.

43 Kálvin úgy említi Louise Labét, mint *plebeia meretrix* (közönséges szajha): „Hunc ludum quam saepe tibi praeibit plebeia meretrix, quam partim a propria venustate, partim ab opificio mariti, Bellam Cordieram vocabant.” Jean CALVIN, *Gratulatio ad venerabilem presbyterum, dominum Gabrielem de Saconay, Praeceptorem Ecclesiae Lugdunensis, de pulchra et eleganti praefatione quam libro Regis Angliae inscripsit*, Genf, Conrad Badius, 1561, 7, https://www.e-rara.ch/mhr_g/content/titlenfo/3930442; Labé kurtizánvoltáról bővebben: DAVIS, *Társadalom és kultúra...*, i. m., 86–87.

44 Az itáliai kurtizánokról: BEAUVOIR, *A második nem*, i. m., 134; Beauvoir egy (csak a francia eredetiben olvasható) részletben közéjük sorolja Louise Labét: „Pernette de Guillet semble avoir été une bourgeoise ; mais Louise Labé fut sans doute une courtisane : en tout cas, elle était une grande liberté de mœurs.” („Pernette du Guillet polgárasszony, de Louise Labé kétségkívül kurtizán volt; vagy legalábbis nagyon szabaderkölcű.”) Simone de BEAUVOIR, *Le deuxième sexe*, Párizs, Gallimard, 2022, I, 179.

szokások miatt a mieink. De az a megbecsülés, amelyet a tudomány szerez nekünk, teljes egészében a miénk lesz: és se csali ravaszsággal, se ellenséges erővel, se múlt idővel nem lehet majd tőlünk elorozni.”

A nemek közti versengés mentén a nők (politikai és családon belüli) hatalmának és műveltségének összefüggése is felmerül. Ha egyes kiváltságos nők valamilyen áron el is érhatték a gazdasági függetlenséget, és korlátozottan, de legalább az irodalmi nyilvánosságban jelen lehettek, a korabeli Lyon női polgárainak politikai részvétele közvetett és informális maradt: a városvezetés ügyeibe nők nem, a céhek irányításába a női iparosok csak elvétve szólhattak bele. A tanácsnokfeleségek a vacsoraasztalnál, a szegényebb asszonyok pedig éhséglázadások alkalmával vehettek részt a közügyek intézésében.⁴⁵ A nők hatalma tehát e korszakban jellegében különbözik a férfiakétól: „informális, kiszámíthatatlan, megmagyarázhatatlan, elaprózott.”⁴⁶ Mivel Louise Labé kísértőlevelének célja a nők önképzésének előmozdítása volt, érvelésében a politikai és családon belüli hatalom nemek közti eloszlása is ezzel összefüggésben jelent meg:

„[N]em tehetek mást, mint hogy megkérem a derék asszonyokat, hogy emeljék szellemüket orsóiknál és guzsalyaiknál kissé feljebb és azon legyenek, hogy tudassák a világgal: ha nem is termettünk parancsolásra, azért nem kell megvetni bennünket, akik mind a házi, mind a közügyekben társai vagyunk azoknak, akik kormányoznak és megkövetelik az engedelmességet.”

Az idézett rész a levél érvelésébe a dicsőség és megbecsülés érve mentén illeszkedik: arra szólítja fel a nőket, hogy a hagyományosan női feladatköreiket (orsó, guzsaly) elhagyva, példamutatásukkal bizonyítsák, „tudassák a világgal”, hogy a döntéshozók társaiként képesek (közvetetten) részt venni a kormányzás munkájában, hiszen így (szintén közvetetten) részesülni fognak a politikai hatalom birtokosainak kijáró megbecsülésből is. Bár reflektál rá, hogy mind a családi, mind a közügyekben a férfiak kormányoznak, a nők osztályrésze pedig az engedelmisség és a megvetés, azon megállapítása, hogy „nem [...] termettünk parancsolásra”, kizár minden további politikai hatalom vagy jogok megszerzésére irányuló törekvést. Ahogy Denise Riley figyelmeztet: „A saját értékük elismeréséért küzdő »nők« és a szavazatért küzdő »nők« közötti átmenet – ha valóban van ilyen – kényes és homályos.”⁴⁷

A levél második érve szerint a tanulmányok folytatása és a szövegek írása, majd újraolvasása egyaránt örömet (*plaisir*) okoz. Az „érzelmek gyönyöre” és a „többi kéj” mulékony, a gyönyör emléke vagy kellemes, de elhalványul, vagy ellenkezőleg, „pont olyan bosszantó [...], mint amilyen jóleső volt maga a tett”. Ezzel szemben, ha leírják, egy gondolatmenet örökké visszavezethető, újra és újra átélhető marad, nem esik

45 DAVIS, *Társadalom és kultúra...*, i. m., 75–76.

46 DAVIS, „*Nőtörténelem*”..., i. m., 107.

47 RILEY, i. m., 40.

áldozatul a feledésnek. Louise Labé praktikus tanácsot is ad az írásra készülőknek: „hogya [az örömet] átéli-e vagy sem, Ön dönti el; attól függően, hogy elégedetté teszi-e az, amiről ír.” Tehát a témaválasztás függvénye, hogy a kérdéskör tanulmányozása, a gondolatmenet kidolgozása, megírása és a szöveg újraolvasása milyen érzéssel tölti majd el a szerzőt. Kétségtelen, hogy Labé választott témája a szerelem volt, hiszen az *Euvres*-ben foglalt teljes életműve – egy dialógus, három elégia, huszonnégy szonett⁴⁸ – ezzel foglalkozik, azonban leveléből világos, hogy a tanuláshoz, íráshoz, olvasáshoz kapcsolt örömet a szerelem örömeinél többre tartotta.

Bár Louise Labé Lyonban élt, a 16. századi francia nyomdaipar fővárosában, ahol nők írásait is kinyomtatták, a történeti és társadalmi kontextus önmagában nem magyarázza, hogyan lett belőle elismert költő. Iparosszármazása, neme mind azt irányozták volna elő, amit Woolf az Erzsébet-kori angol nőkről ír: „olvasni is alig tud, betűt vetni is alig tud, és a férje birtoktárgya.”⁴⁹ Nem tudjuk, mi vezetett ahhoz, hogy 1555-ben közreadta költői életművét és a petrarcai hagyományba csatlakozó verseivel kivívta a lyoni költők elismerését. Sikere versei kidolgozottságában és abban rejlik, hogy mind szerzőként, mind azzal, ahogyan független személyiségként a nyilvánosság elé lépett, rájátszott a férfi-női szerepek megfordításán alapuló konvenciókra: a szonett műfaját választotta, és a szerelmes költő hagyományosan férfi szerepéből szólalt meg. A magyar nyelvű irodalomtörténetekben jobbra csak a szenvedélyes, „női” oldalát látni a komplex férfias és nőies jellemzőkből felépített, ezek váltakozására épülő *virago*-jelenségnek. Az életműkötetéhez csatolt, egy barát-nőjének, Clémence de Bourges-nak címzett, de a női olvasókat általánosságban is megszólító kísérőlevél ezt a képet árnyalhatja. Levelében az írással megszerezhető dicsőség, megbecsülés és örömök fejében nőtársait önképzésre, olvasásra és írásra buzdítja. Míg egy „szerelmes költőnő” írásának motivációit a szerelmi életében szokás keresni, Louise Labé levele egyértelmű bizonyíték, hogy az ő írásának motivációit a nemek közti hatalmi viszonyok egyenlőtlenségei határozták meg. Bár a nemek közti stabil hierarchia megfordításával láthatóvá tette és elbizonytalanította azt, kizárólag a vele azonos társadalmi státuszú művelt közönséghez tudott szólni, így alakja nem válhatott ellenállási szimbólummá a tömegek számára. Mégis része annak a küzdelemnek, amely a kora társadalmát jellemző hatalmi viszonyrendszer megváltoztatására irányult: bizonyította, hogy a nők a számukra kijelölt helyről kilépve értékes cselekedetekre képesek, azzal a levelében is leírt szándékkal, hogy nőtársai egy részét hasonló kivételes tettekre készítse, a *querelle des femmes* nőpárti résztvevőit pedig elgondolkodtassa a „gyengébbik nem” tényleges erejéről.

48 Bár felmerült, hogy e rövid életmű a lyoni költőcsoportosuláshoz köthető kollektív irodalmi játék (lásd Mireille HUCHON, *Louise Labé: Une créature de papier*, Genf, Droz, 2006.), mi valós személyként tekintünk Louise Labéra. Huchon felvetését Olivier de Magny és Louise Labé szonettjeinek formai összehasonlítására támaszkodva cáfolja: Timothy CHESTERS, *Labé and Magny Revisited*, French Studies: A Quarterly Review, 2025/3, 349–367.

49 Virginia WOOLF, *Saját szoba*, i. m., 63.

Louise Labé

M. C. D. B. L.-nak*

Elérkezett az idő, Kisasszony, hogy a férfiak szigorú törvényei már nem akadályozzák a nőket a tudományok művelésében és a tanulmányok folytatásában. Úgy gondolom, hogy azoknak a nőknek, akiknek megvan rá a lehetőségük, élni kell azzal a becses szabadsággal, amiért nemünk valaha olyannyira sóvárgott: hogy tanulhasson és megmutassa a férfiaknak, hogy mennyit ártottak nekünk azzal, hogy megfosztottak bennünket attól a jótól és megbecsüléstől, amely ebből nekünk származhatna. És ha valamelyikünk a tudományban olyan fokot ér el, hogy gondolatait írásba foglalja, tegye azt nagy alapossággal, és ne vesse meg a hírnevet. Inkább azzal szerelkezzék fel, mint láncokkal, gyűrűkkel és pompás ruhákkal: ezeket nem tarthatjuk igazán magunkénak, csak a szokások miatt a mieink. De az a megbecsülés, amelyet a tudomány szerez nekünk, teljes egészében a miénk lesz: és se csali ravaszsággal, se ellenséges erővel, se múló idővel nem lehet majd tőlünk elorozni. Ha igazán az Ég kegyeltje volnék, akkor értelmem elég erős lett volna ahhoz, hogy megértsem, amit kíván, és akkor itt e helyt inkább példakép lennék, mintsem intő jel. De mivel fiatalkorom egy részét zenegyakorlással töltöttem, és a fennmaradó időt rövidnek találtam az értelmem faragatlanságához képest, és mivel magam sem tudok felérni ahhoz a kíváncsisághoz, amelyet nemünkkel szemben támasztok, hogy lássuk ne csak szépségben, hanem tudományban és erényben is meghaladni a férfiakat vagy egyenlőnek lenni velük, nem tehetek mást, mint hogy megkérem a derék asszonyokat, hogy emeljék szellemüket orsóiknál és guzsalyaiknál kissé feljebb, és azon legyenek, hogy tudassák a világgal: ha nem is termettünk parancsolásra, azért nem kell megvetni bennünket, akik mind a házi, mind a közügyekben társai vagyunk azoknak, akik kormányoznak és megkövetelik az engedelmességet. Ezzel nemünk hírnevének öregbítése mellett a köznek is szolgálatot teszünk, mert a férfiak több fáradtsággal és munkával vetik majd bele magukat a nemes tudományokba, attól félve, hogy szegényben maradnak, mert a nők, akiknél mindig szinte mindenben feljebb valónak hitték magukat, megelőzhetik őket. Ezért fel kell lelkesítenünk egymást erre a dicséretes vállalkozásra, amelytől Önnek sem szabad sem távortartani, sem megkímélni szellemét, melyet már így is számos és sokféle érdem fémjelez, sem ifjúságát, sem a szerencse egyéb kegyeit, hogy megszerezzünk magunknak azt a megbecsülést, melyet a tudományok a bennük elmerülőknél hoznak.

* A M.C.D.B.L. = A Mademoiselle Clémence de Bourges Lionnaise („A lyon-i Clémence de Bourges kisasszonynak”). Clémence de Bourges (Lyon, 1530–1562): Louise Labé arisztokrata pártfogója, költő, művei nem maradtak fenn.

Ha van még a megbecsülésen és a hírnéven kívül más, ami miatt a tudományokat művelni érdemes, akkor az az általuk kiváltott öröm, ami mindenkit erre kell, hogy sarkalljon. Ez más, mint a többi időtöltés: ha azokkal addig foglalatostkodtunk, míg kedvünk tartotta, nem dicsekedhetünk mással, minthogy elűtöttük az időt. A tanulmányok hosszabban tartó megelégedéssel töltenek el. Ugyanis a múlt felvidít, és jobb szolgálatot tesz, mint a jelen: de az érzelmek gyönyöre nem tartós, elvész, sose tér vissza. Néha pont olyan bosszantó emléke marad, mint amilyen jóleső volt maga a tett. A többi kéj legnagyobbbrészt olyan, hogy bármilyen emlék is maradjon utána, nem tudjuk magunkat abba az állapotba visszahelyezni, amiben akkor voltunk: akármilyen erős képzetek lenyomatát hagyja is fejünkben, akkor is tudjuk, az nem más, mint a múlt árnyéka, ami áztat és megcsal bennünket. Ám ha gondolatainkat írásba adjuk, futkosson bár agyunk végtelen sok dolog után, keveregjen megállás nélkül – ha hosszú idő után elővesszük írásainkat, ugyanarra a pontra és ugyanabba az állapotba térünk vissza, ahol valaha voltunk. Élvezetünk ezáltal megkétszereződnek: újra átéljük a múltbéli örömet, amit vagy az írás témájában, vagy azon tanulmányaink megértésében leltünk, amelyekbe valaha belevetettük magunkat. Ezenfelül az ítélet, amelyet másodszori olvasásra első gondolataink felől alkotunk, kivételes megelégedettséggel tölt el. E két jó, amely az írásból fakad, arra kell, hogy sarkallja Önt, hogy írjon, mivel bizonyos, hogy az első kíséri majd írásait, ahogy minden cselekedetét és életmódját is. Azt, hogy a másodikat átéli-e, vagy sem, Ön dönti el, attól függően, hogy elégedetté teszi-e az, amiről ír.

Ami engem illet, kezdetben, amikor megírtam ezeket a zsenyéket, majd mikor újra átnéztem, nem kerestem mást bennük, mint tisztos foglalatosságot és módot arra, hogy a léhaságtól meneküljek. Nem állt szándékomban, hogy valaha rajtam kívül más is lássa, de miután néhány barátom módot lelt rá, hogy tudtomon kívül elolvassa, elhitették velem (mily könnyen elhisszük, ha minket dicsérnek!), hogy közzé kell tennem írásaimat. Nem mertem ellentmondani, de megfenyegettem őket, hogy az ebből származó szégyen fele az ő lelkükön szárad. És mivel a nők nem szeretnek egyedül mutatkozni nyilvánosan, Önt választottam, hogy legyen védnököm. Önnek ajánlom ezt a kis munkát, amit nem másért küldök, mint hogy az Ön iránti régről való nagyrabecsülésemről biztosítsam, rávegyem és kedvet csináljak hozzá, hogy elnagyolt és összetákolt munkámat látva hozzon napvilágra egy csiszoltabb és kecsesebb másikat.

Isten tartsa meg jó egészségben!

Lyon, 1555. július 24.

Szerény barátnője,
Louise Labé

Lukács Laura Klára fordítása
A fordítást az eredetivel egybevetette: P. Simon Attila és Seláf Levente